

Research Article

Meta-Analysis of the Effect of Psychological Interventions on Forgiveness of Women Affected by Marital Infidelity based on Research Published in the Last Ten Years in Iran

Abolghasem Yaghoobi*^{ID}: Professor, Department of Psychology, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran
yaghoobi@basu.ac.ir

Akbar Orvati Movaffagh^{ID}: Associate Professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran
a.orvatimovaffagh@basu.ac.ir

Mohammad Reza Roshanaei^{ID}: Ph.D. Candidate in Psychology, Department of Psychology, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran
m.roshanaei@eco.basu.ac.ir

Zeinab Ghorbany^{ID}: Ph.D. Candidate in Psychology, Department of Psychology, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran
zeynab.ghorbany72@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to identify effect of psychological interventions on forgiveness of women affected by marital infidelity using a meta-analysis approach. The present research was descriptive in terms of purpose, applied in terms of use, and quantitative in terms of data type. The study population included scientific-research articles and master's theses in domestic databases on forgiveness in women affected by marital infidelity from 2013 to 2024, during which 19 studies were entered into the meta-analysis process as samples. To calculate the effect size, Hedges' g and the fixed and random effects model were used, Funnel plot and Duval-Tweed correction, fitting test, and I^2 and Q tests were used. Funnel plot diagram shows limited bias in publications, so that by adding eight studies to the sample, the distribution of meta-analysis studies will be symmetrical. Based on the results of I^2 and Q tests, the heterogeneity of the studies was confirmed. According to Hedges' g index, the effect size and Z calculated for 14 of the 18 interventions were significant. Also, the overall effect size in the fixed model was 1.454 and in the random model was 1.602. The combination of the results of the conducted researches shows the diversity of interventions that have a significant effect on the forgiveness of women affected by marital infidelity.

Keywords: forgiveness, infidelity, meta-analysis, psychological interventions, women.

Introduction

Marital infidelity, as one of the most complex and challenging issues in couple

therapy, leads to profound psycho-social harms for women (Mohagheghi & Roshanaei, 2022). These harms can be categorized into emotional-cognitive, relational, psychosomatic, and existential-spiritual dimensions (Shrout &

*. Corresponding author

Weigel, 2020; Lonergan et al., 2021). In the cultural context of Iran, these consequences are exacerbated by layers of shame and conflict with traditional roles (Fatehizade et al., 2016).

Forgiveness, as the ultimate goal of treating these injuries, plays a key role in healing the wounds caused by infidelity and sustaining the relationship (Sodani et al., 2019; Morsali et al., 2018). In the last decade, numerous studies in Iran have investigated the effectiveness of various interventions, including Emotion-Focused Therapy, Cognitive-Behavioral Therapy, Acceptance and Commitment Therapy, Schema Therapy, Reality Therapy, Logotherapy, and interventions based on the Islamic perspective, on increasing forgiveness in women affected by infidelity (Aghagedi et al., 2018; Asvadi et al., 2022; Najari et al., 2023; Kargar Khorramabadi et al., 2016). Despite the proliferation of this research, the findings are scattered and lack necessary integration, and none have systematically and quantitatively combined the results in the form of a meta-analysis with a special focus on the cultural context of Iran. Therefore, the present study was conducted with the aim of statistically combining the results of research from the last ten years, determining the overall effect size of psychological interventions, ranking the effectiveness of different therapeutic approaches, and identifying factors influencing the heterogeneity of results, to provide a valid basis for informed choice by therapists and planning targeted interventions in the field of marital infidelity. This study seeks to answer the following questions:

1. Are the studied studies confirmed in terms of publication bias and homogeneity?
2. Among the psychological interventions examined, which ones have greater effectiveness on forgiveness?
3. What is the overall effect size of the impact of psychological interventions on the forgiveness of women affected by marital infidelity in studies from the last decade in Iran?

Method

This research, using the meta-analysis method, systematically and quantitatively

combined the results of studies conducted on effective psychological interventions for the forgiveness of women affected by marital infidelity. The scope of the research included domestic studies published between 2013 and 2023. For data collection, a systematic search was conducted in the Iranian databases Irandoc, SID, Magiran, Noormags, and the Comprehensive Humanities Portal using keywords such as "forgiveness," "infidelity," and "psychological interventions." Among the found studies, after applying inclusion criteria and assessing methodological quality, 19 articles that were suitable for meta-analysis in terms of statistical indicators were selected as the final sample, providing a total of 31 independent effect sizes. CMA-3 software was used for data analysis. To examine study heterogeneity, Cochran's Q test and the I^2 index were calculated. To estimate publication bias, Rosenthal's Fail-safe N method was used. The effect size for each study was calculated based on Hedges' g index with a 95% confidence interval. To combine effect sizes and provide an overall estimate, both fixed and random effects models were used. Additionally, sensitivity analysis was performed using two methods: the gradual removal of studies and classification based on methodological quality to check the reliability of the results.

Results

In response to the first research question regarding publication bias and study homogeneity, a funnel plot was used, which indicated the presence of publication bias. To adjust for this bias, the Duval and Tweedie trim and fill method was employed. The results showed that to completely eliminate bias, eight studies would need to be added to reduce the observed effect size in the fixed effects model from 1.45 to 1.18 and in the random effects model from 1.60 to 1.21. However, Rosenthal's Fail-safe N test with a value of 2908 studies, far exceeding the standard criterion of $K+10$, indicates high statistical validity of the overall effect size; in

other words, to render the overall effect non-significant, 2908 studies with a null effect would need to be added, which is practically impossible and demonstrates the high reliability of the findings. Furthermore, examining study heterogeneity with Cochran's Q test ($Q = 87.14$, $df = 30$, $p < 0.05$) was significant, rejecting the hypothesis of study homogeneity. The I^2 index, with a value of 65.57%, showed that 65.57% of the total variance across studies was due to real heterogeneity between studies, justifying the use of the random effects model for interpreting the results.

In response to the second research question concerning the comparison of the effectiveness of psychological interventions, 18 different interventions were identified and examined. The highest frequency was related to Emotion-Focused Therapy, Acceptance and Commitment Therapy, Psychotherapy, Mindfulness-Based Cognitive Therapy, and Interpersonal Systems Therapy. Out of the total 18 interventions, 14 interventions, including Emotion-Focused Therapy, Acceptance and Commitment Therapy, Mindfulness-Based Cognitive Therapy, Schema Therapy, Reality Therapy, Logotherapy, Forgiveness-Based Therapy from an Islamic Perspective, Spiritual-Religious Interventions, Integrative Couple Therapy, Attachment Injury Model-Based Therapy, Interpersonal Systems Therapy, Forgiveness-Based Mindfulness, Acceptance and Commitment Group Therapy, and Forgiveness-Based Group Counseling, had a significant effect size ($p < 0.05$). In contrast, Psychotherapy, Online Group Resilience Training, Existential Therapy, and Life Review Therapy did not show a significant effect. All interventions had positive effect sizes, indicating their favorable impact on increasing forgiveness.

In response to the third research question about the overall effect size of psychological interventions on the forgiveness of women affected by marital infidelity, the meta-analysis results showed that in the fixed effects model, the overall effect size was 1.45 ($Z = 18.17$, $p <$

0.05) and in the random effects model, it was 1.60 ($Z = 11.41$, $p < 0.05$). According to Cohen's criteria, both values are considered large effect sizes, and this finding indicates that the psychological interventions conducted in the last decade in Iran have had a significant impact on increasing forgiveness among women affected by marital infidelity.

Conclusion

The present study was conducted using meta-analysis to quantitatively synthesize the results of studies from the last decade in Iran on the effectiveness of psychological interventions for the forgiveness of women affected by marital infidelity. The findings showed that the overall effect size of the interventions in the random effects model was 1.60, which is considered a large effect according to Cohen's criteria. This result indicates that the psychological interventions implemented in the cultural context of Iran have had a significant clinical impact on increasing forgiveness in affected women. Rosenthal's Fail-safe N test, with a value of 2908, confirmed the statistical validity of this finding.

Among the 18 identified interventions, 14 had a significant effect, with Emotion-Focused Therapy, Acceptance and Commitment Therapy, Mindfulness-Based Cognitive Therapy, forgiveness-based group counseling from an Islamic perspective, spiritual-religious interventions, and Interpersonal Systems Therapy having the highest effect sizes. Emotion-Focused Therapy, with the highest frequency, paves the way for forgiveness through the safe processing of emotions and the reconstruction of attachment. Acceptance and Commitment Therapy facilitates movement toward forgiveness by increasing psychological flexibility and differentiating thoughts from values. Mindfulness-Based Cognitive Therapy also enhances the capacity for empathy and forgiveness by fostering non-judgmental acceptance and regulating negative emotions.

Forgiveness-based group counseling from an Islamic perspective and spiritual-religious

interventions, as indigenous approaches, give meaning to the forgiveness process within a transcendent framework by semantically redefining the suffering caused by infidelity as a divine test and utilizing spiritual resources such as prayer, supplication, and otherworldly rewards. They facilitate forgiveness by reducing feelings of shame and isolation within a homogeneous group setting. Interpersonal Systems Therapy also aids in rebuilding trust and accelerating forgiveness by restructuring relational systems and improving communication.

In conclusion, the findings demonstrate that psychological interventions with large effect sizes are effective tools for promoting forgiveness in women affected by infidelity. It is suggested that therapists prioritize approaches with higher effectiveness, especially integrative and indigenous-oriented interventions, to assist this population.

Conducting a meta-analysis on couples with marital conflicts and a mixed-methods systematic review are suggested to achieve a more comprehensive insight.

Ethical Considerations: Although the present article is a meta-analysis and does not involve human or animal samples, ethical considerations and fidelity in citing texts and scientific references have been observed in its compilation.

Authors' Contributions: First and second authors: Supervision and guidance. Third and fourth authors: Data collection, data analysis, preparation of the draft manuscript. All four authors participated in revising, reviewing the manuscript, and approving the final version.

Conflict of Interest: According to the authors, there is no conflict of interest in this article.

Funding: This study was conducted without any financial support.

Acknowledgments: Thanks to all researchers in the field of psychology.

مقاله پژوهشی

فرا تحلیل تأثیر مداخلات روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی بر اساس پژوهش‌های منتشر شده ده سال اخیر ایران

ابوالقاسم یعقوبی *^{ID}: استاد، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

yaghoobi@basu.ac.ir

اکبر عروتنی موفق^{ID}: دانشیار، گروه معارف اسلامی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

a.orvatimovaffagh@basu.ac.ir

محمد رضا روشنائی^{ID}: دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

m.roshanaei@eco.basu.ac.ir

زینب قربانی^{ID}: دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

zeynab.ghorbany72@gmail.com

چکیده

هدف از این پژوهش شناسایی تأثیر مداخلات روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی با استفاده از رویکرد فراتحلیل بود. پژوهش حاضر از نظر هدف، توصیفی و از نظر نوع استفاده، کاربردی و از نظر نوع داده‌ها، پژوهشی کمی بود. جامعه تحت بررسی شامل مقاله‌های علمی-پژوهشی و پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی در زمینه بخشش در زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۴۰۲ بود که از میان آنها، ۱۹ پژوهش به عنوان نمونه وارد فرایند فراتحلیل شدند. برای محاسبه اندازه اثر، از اندازه اثر هجز و مدل اثرات ثابت و تصادفی، برای بررسی وجود سوگیری انتشار در مطالعات اولیه از نمودار فونل پلات و آزمون اصلاح و برازش دووال توئیدی و برای بررسی همگنی مطالعات از آزمون‌های I^2 و آزمون آماری کوکران استفاده شد. نمودار فونل پلات نشانگر سوگیری محدود در انتشارات است؛ به نحوی که با افزودن هشت مطالعه به نمونه، توزیع مطالعات فراتحلیل متقارن خواهد شد و تورش ناشی از سوگیری انتشار برطرف می‌شود. بر اساس نتایج آزمون‌های I_2 و آزمون آماری کوکران، ناهمگونی مطالعات تأیید شد. طبق شاخص اندازه اثر هجز، اندازه اثر و Z محاسبه شده برای ۱۴ مداخله از ۱۸ مداخله معنادار بود. همچنین، اندازه اثر کلی در مدل ثابت برابر ۱/۴۵۴ و در مدل تصادفی برابر ۱/۶۰۲ بود. ترکیب نتایج پژوهش‌های انجام شده نمایانگر تنوع مداخلاتی است که بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی اثری معنادار دارند.

واژه‌های کلیدی: بخشش، خیانت، زنان، مداخلات روان‌شناختی، فراتحلیل.

مقدمه

ازدواج یکی از مهم‌ترین رویدادها در چرخه زندگی انسان است (محقق و همکاران، ۱۴۰۳) که از نظر اجتماعی، به عنوان پیوندی هدفمند و باثبات بین زن و مرد شناخته می‌شود (عباس‌پور و همکاران، ۱۴۰۳). از طرفی، تفاوت در باورها، رفتارها و عادات فردی زوجین می‌تواند به عنوان یک منبع استرس عمل کند و در صورت عدم مدیریت مؤثر، احتمال شکل‌گیری تعارض و کاهش رضایت زناشویی را افزایش دهد (روشنائی و همکاران، ۱۴۰۰؛ میدانچی و همکاران، ۱۳۹۹). به عبارت دیگر، اگر ازدواج و زندگی خانوادگی زمینه‌ای مساعد را برای ارضای نیازهای روانی زوجین ایجاد نکند، نه فقط بهداشت روانی تحقق نمی‌یابد، بلکه با پیامدهای منفی متعددی از جمله احساس نارضایتی کلی، افت سلامت روان و کارکرد کلی همراه است (فرجی و همکاران، ۱۴۰۰).

زندگی زوجین با خطراتی مواجه است که خیانت یکی از این عوامل است (Roshanaei, 2022). خیانت زناشویی^۱ به هر گونه رابطه عاطفی یا جنسی خارج از چارچوب رابطه متعهدانه زناشویی اطلاق می‌شود که با نقض صریح یا ضمنی قراردادهای اعتماد و انحصار بین دو شریک زندگی همراه است. این رفتار ممکن است در قالب‌های جسمانی، عاطفی یا دیجیتال رخ دهد (Levine, Glass & Wright, 1992 2010). خیانت زناشویی از جمله مواردی است که بیشترین نگرش‌های منفی در جامعه نسبت به آن وجود دارد (شریفی ساعی، ۱۴۰۲). به عبارت دیگر، خیانت زناشویی از مسائل پیچیده در فرایند زوج‌درمانی به شمار می‌آید. درمانگران، پس از

خشونت خانگی، مداخله در موارد خیانت را دومین چالش بزرگ درمانی می‌دانند و همواره بر پیامدهای عمیقاً منفی آن بر ثبات رابطه تأکید می‌ورزند (محقق و روشنائی، ۱۴۰۱).

بر اساس شواهد پژوهشی، خیانت زناشویی به عنوان یک رویداد آسیب‌زا، به طیفی وسیع از آسیب‌های روانی-اجتماعی برای زنان منجر می‌شود که فراتر از رنجش هیجانی زودگذر هستند. این آسیب‌ها در چهار بُعد اصلی دسته‌بندی می‌شوند: آسیب هیجانی-شناختی شامل علائم افسردگی، اضطراب، کاهش عزت‌نفس و نشخوار فکری مداوم (Shrout & Weigel, Lonergan et al., 2021)؛ آسیب ارتباطی با محوریت فروپاشی اعتماد، احساس خیانت، کاهش صمیمیت و افزایش تعارض‌های مخرب (آرمین و همکاران، ۱۴۰۰؛ Parker & Campbell, 2017)، آسیب روان‌تنی، همچون علائم شبه اختلال استرس پس از سانحه (PTSD)^۲، بی‌خوابی و افت سلامت جسمانی (Lonergan et al., 2021)؛ و آسیب وجودی-معنایی که بحران در باورهای بنیادین درباره وفاداری، عدالت و هویت فردی را در بر می‌گیرد (Rokach & Chan, 2023). در بافت فرهنگی ایران، این ابعاد معمولاً با لایه‌های اضافی احساس شرم، نقض تقدس ازدواج و تعارض نقش‌های سنتی تشدید می‌شوند (فاتحی‌زاده و همکاران، ۲۰۱۶). بنابراین، مداخلات روان‌شناختی مؤثر باید نه فقط بر تسهیل بخشش، بلکه بر التیام این ابعاد چندگانه آسیب متمرکز باشند.

زمانی که یکی از زوجین از خیانت طرف مقابل خود مطلع می‌شود، مهم‌ترین چالشی که با آن مواجه است،

² Post-traumatic stress disorder

¹ Marital Infidelity

تصمیم‌گیری دربارهٔ بخشش^۱ و ادامهٔ رابطه یا قطع آن است. با اینکه خیانت یکی از جدی‌ترین اشتباهاتی است که فرد می‌تواند در حق همسرش انجام دهد و به‌راحتی قابل بخشش نیست، در بسیاری از مواقع، بخشش می‌تواند به التیام زخم‌ها و کاهش تنش‌ها کمک کند. زوج‌درمانگران بر این نکته تأکید دارند که بخشیدن جزء حیاتی فرایند درمان آسیب‌های جدی در روابطی مانند خیانت محسوب می‌شود (مرسلی و همکاران، ۱۳۹۷).

بخشش هم یک صفت شخصیتی به شمار می‌آید و هم پاسخی است به خطاهای بین‌فردی (یعقوبی و حسینی اصل نظری، ۱۳۹۲). از این رو، بخشش به عنوان هدف نهایی برای زوج‌هایی که از خیانت آسیب دیده‌اند، اهمیت دارد؛ خواه آنها تصمیم بگیرند به رابطهٔ خود ادامه دهند یا آن را پایان دهند (Sodani et al., 2019). از این رو، توانایی در بخشش همسر ممکن است به پایداری رابطه و افزایش رضایت زناشویی منجر شود. در اسلام، خیانت زناشویی به‌شدت محکوم شده و حتی دارای مجازات است. از طرف دیگر، در آموزه‌های اسلامی، بر عفو و گذشت به عنوان یک فضیلت اخلاقی کلیدی تأکید شده است. برای نمونه، رسول اکرم (ص) در حدیثی می‌فرماید: «از یکدیگر گذشت کنید تا کینه‌های شما برطرف شود». از آنجا که در حوزهٔ زوج‌درمانی سعی بر کاهش مشکلات زناشویی و بهبود رابطه است، این اصل اخلاقی عام در حوزهٔ خانواده و روابط زناشویی نیز کاربرد بنیادین دارد. برخی از پژوهش‌های روان‌شناختی معاصر در بافت فرهنگی ایران نشان می‌دهند بهره‌گیری از این چارچوب ارزشی می‌تواند در فرایند بخشش و ترمیم رابطه پس از آسیب‌هایی همچون خیانت زناشویی، به

عنوان یک منبع معنابخش و تسهیلگر عمل کند (ایزدی و همکاران، ۱۴۰۱).

برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهند وجود نگرش مثبت و معنوی به رابطهٔ زناشویی می‌تواند با توانایی بخشش همسر مرتبط باشد و به تبع آن، به سلامت و تحکیم رابطه کمک کند (مقیم و همکاران، ۱۴۰۱). پژوهش‌ها نشان داده‌اند بخشش خیانت نقش کلیدی در حفظ روابط عاشقانه ایفا می‌کند و تأثیری مثبت بر سلامت جسمی و عاطفی زوجین دارد (Sodani et al., 2019). در مقابل، خیانت، مشکلاتی بزرگ برای رابطهٔ زناشویی به همراه دارد (Peluso & Spina, 2008) و یکی از شایع‌ترین دلایل مراجعه به زوج‌درمانگر است (Whisman et al., 1997)؛ از این رو، روابط فرازناشویی خارج از ازدواج توسط مشاوران خانواده، به عنوان یکی از دشوارترین مشکلات برای درمان قلمداد می‌شود (Gordon et al., 2005).

با توجه به اینکه سیستم خانواده در زمرهٔ مهم‌ترین سیستم‌های اجتماعی است که بر اساس ازدواج بین دو جنس مخالف شکل می‌گیرد، حفظ و تداوم آن از اهمیت زیادی برخوردار است (فروزانفر و صیادی، ۱۳۹۸؛ شعاع کاظمی، ۱۳۹۸) و مداخلات و درمان‌هایی مختلف در راستای بخشش و کاهش آسیب‌های خیانت تدوین و ارائه شده‌اند. اثربخشی این درمان‌ها در پژوهش‌هایی گوناگون به اثبات رسیده است. از جملهٔ مهم‌ترین مداخلات مؤثر در زمینهٔ بخشش خیانت همسر می‌توان به رویکردهای هیجان‌مدار^۲، شناختی-رفتاری^۳، بین‌سیستمی^۴، مبتنی بر پذیرش و تعهد^۵، واقعیت‌درمانی^۱، معنادرمانی^۲،

² Emotionally Focused Therapy (EFT)

³ Cognitive Behavioral Therapy (CBT)

⁴ Integrative Systemic Therapy (IST)

⁵ Acceptance and Commitment Therapy (ACT)

¹ Forgiveness

همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی نشان دادند مداخلات معنوی-مذهبی بر بخشش در زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی همسر مؤثر هستند.

در پژوهش‌های خارجی، نیز مداخلات مختلف بر بخشش زنان مؤثر هستند، از جمله درمان بین‌سیستمی روشی مؤثر در بهبود اعتماد زوجین و تسریع فرایند بخشش است (Fife et al., 2007). نتایج بررسی اثربخشی معنادرمانی در متأهلان نشان می‌دهد این درمان در بهبود مواردی مانند رضایت زناشویی، بی‌رمقی و بی‌آلایشی زناشویی، خستگی هیجانی و افسردگی اثربخش بوده است (Southwick et al., 2016). گرینبرگ و همکاران در پژوهشی نشان دادند درمان هیجان‌مدار اثربخشی مثبتی بر بخشش دارد (Greenberg et al., 2010).

با وجود گسترش پژوهش‌های داخلی در یک دهه اخیر درباره اثربخشی مداخلات روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی، شواهد موجود پراکنده و فاقد یکپارچگی لازم است. هر مطالعه به صورت مجزا و در نمونه‌ای محدود، فقط یک یا دو مداخله را بررسی کرده و تصویری جامع از قدرت اثرگذاری مقایسه‌ای این رویکردها ارائه نداده است. این پراکندگی، انتخاب مؤثرترین راهبرد درمانی را برای درمانگران و سیاست‌گذاران حوزه سلامت روان دشوار می‌کند. از سوی دیگر، هیچ مطالعه فراتحلیلی با تمرکز ویژه بر شواهد تولیدشده در بافت فرهنگی ایران و با هدف ترکیب کمی و نظام‌مند این یافته‌ها انجام نشده است. بنابراین، پژوهش حاضر به عنوان اولین فراتحلیل در این حوزه، با جمع‌بندی و تحلیل مقایسه‌ای پژوهش‌های ده سال اخیر، در پی پرکردن این خلأ پژوهشی است. دستاورد این مطالعه تعیین اندازه اثر کلی

بخشش‌محور مبتنی بر دیدگاه اسلامی، شناخت‌درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی^۲، طرحواره‌درمانی^۳، معنوی-مذهبی و ... اشاره کرد.

آقاگدی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود نشان دادند درمان ذهن‌آگاهی بخشش‌محور بر بخشش در زنان آسیب‌دیده از پیمان‌شکنی همسر مؤثر است. همچنین، **اسودی و همکاران (Asvadi et al., 2022)**، **عسگری و همکاران (۱۴۰۰)** و **ایمانی‌زاد و همکاران (۱۴۰۰)** در پژوهش‌های خود نشان دادند زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر بخشش در زنان مبتلا به خیانت همسر تأثیرگذار است. بر اساس پژوهش **دهقانی و اصلانی (۱۳۹۹)**، زوج‌درمانی مبتنی بر مدل درمان جراحات دلبستگی و زوج‌درمانی یکپارچه‌نگر بر بخشش در زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی مؤثر است. **نجاری و همکاران (۱۴۰۲)** در پژوهش خود نشان دادند زوج‌درمانی طرحواره‌محور بر بخشش در زنان بعد از خیانت همسر مؤثر است. **هنرپروران (۱۳۹۳)**، **عسگری و همکاران (۱۴۰۲)** در پژوهش‌های خود بیان کردند درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد (ACT) بر بخشش زناشویی زنان آسیب‌دیده از بی‌وفایی زناشویی مؤثر است. بر اساس پژوهش **محمدی و همکاران (۱۴۰۲)**، **گلشنی و قاصدی (۱۳۹۸)**، شناخت‌درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی مؤثر است. **کارگر خرم‌آبادی و همکاران (۱۳۹۵)** در پژوهش خود نشان دادند مشاوره گروهی بخشش‌محور مبتنی بر دیدگاه اسلامی تأثیری معنادار بر افزایش تمایل به بخشش در زنان بعد از خیانت همسر دارد. همچنین، **هوشیان و**

^۱ Reality Therapy (RT) / Choice Theory

^۲ Logotherapy

^۳ Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT)

^۴ Schema Therapy (ST)

مداخلات، رتبه‌بندی اثربخشی آنها و شناسایی عوامل ناهمگنی خواهد بود که مبنایی محکم برای تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد در حیطه بالینی، برنامه‌ریزی مداخلات هدفمند و هدایت پژوهش‌های آینده فراهم می‌کند و در نهایت، گامی مؤثر در مسیر کمک به بازسازی روان‌شناختی این زنان و تحکیم خانواده برمی‌دارد. با توجه به مطالب مطرح‌شده، این پژوهش در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است:

۱. آیا مطالعات تحت بررسی از نظر سوگیری انتشار و همگنی تأیید می‌شوند؟
۲. از میان مداخلات روان‌شناختی تحت بررسی، کدام یک اثربخشی بیشتری بر بخشش دارند؟
۳. اندازه اثر کلی تأثیر مداخلات روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی در مطالعات دهه اخیر ایران چقدر است؟

روش

روش پژوهش، قلمرو پژوهش و نمونه: فراتحلیل به عنوان یک روش پژوهشی، به طور نظام‌مند و کمی، داده‌های حاصل از مطالعات متعدد را ترکیب و از این طریق، امکان کشف الگوها و ارتباطاتی جدید را فراهم می‌کند که در مطالعات منفرد و جداگانه قابل شناسایی نیستند (یعقوبی و همکاران، ۱۴۰۴). به بیان دیگر، این روش قادر است با یکپارچه‌سازی یافته‌های پراکنده و متنوع پژوهش‌های پیشین، از جمله گزارش‌های پژوهشی، اسناد آرشیوی و منابع بلااستفاده در مراکز علمی، کتابخانه‌ها و سازمان‌ها، بهره‌وری از این داده‌ها را

افزایش دهد و از هدررفت منابع پژوهشی جلوگیری کند. در این پژوهش، تحلیل بر روی تعدادی از پژوهش‌های انجام‌شده در رابطه با مداخلات مؤثر بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی صورت گرفت. در این مطالعه، از مدل‌های اثرات ثابت و تصادفی برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است (Cohen, 1988). براساس جدول ۱ و به منظور انتخاب مطالعات مناسب، از «معیارهای ورود و خروج» استفاده شد؛ به طوری که فقط پژوهش‌هایی در تحلیل گنجانده شدند که حداقل استانداردهای روش‌شناختی را رعایت کرده باشند. همچنین، محدوده زمانی مطالعات انتخابی به پژوهش‌های انجام‌شده در داخل کشور بین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ محدود شد.

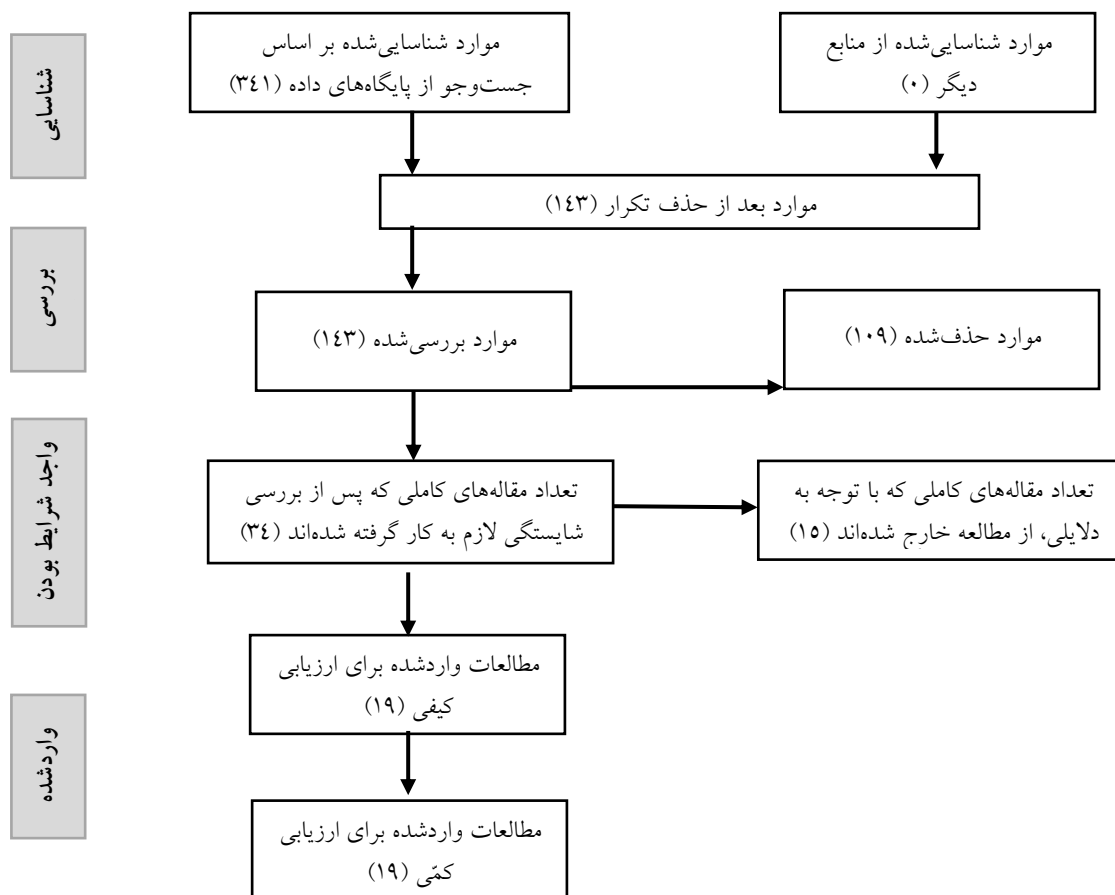
برای جست‌وجوی مقاله‌ها، ابتدا با کلیدواژه‌های فارسی در پایگاه‌های داده ایران‌داک، جهاد دانشگاهی، مگ‌ایران، نورمگز و پورتال جامع علوم انسانی در سال ۱۴۰۳ جست‌وجوی نظام‌مند انجام شد. ترکیب کلماتی مانند تأثیر (و دیگر واژه‌های معادل از جمله اثرگذاری و اثربخشی) و بخشش (و دیگر واژه‌های معادل از جمله بخشایش، بخشودگی، ترمیم و بخشندگی) برای این هدف استفاده شد. پس از مرور مطالعات مرتبط با موضوع پژوهش، تعدادی مقاله انتخاب و وارد فراتحلیل شدند. در نهایت، تعداد ۱۹ مقاله به عنوان نمونه وارد فراتحلیل شدند که در جدول ۲ آورده شده‌اند و برابر ۳۱ واحد فراتحلیل است. شکل ۱ و جدول ۱ نحوه انتخاب مطالعات برای انجام فراتحلیل را نشان می‌دهد.

شکل ۱

دیاگرام فرایند گردآوری مطالعات اولیه در مراحل مختلف نمونه‌گیری (اقتباس از PRISMA)

Figure 1

Diagram of the Process of Collecting Primary Studies at Different Stages of Sampling (Adapted from PRISMA)

جدول ۱

نحوه انتخاب مقاله‌ها

Table 1

How to Select Articles

مقاله‌های حائز شرایط	معیارهای خروج مقاله‌ها از فراتحلیل	تعداد مقاله‌ها	معیارهای ورود مقاله‌ها به فراتحلیل
۱۹	مقاله‌های مشابه	۳۴۱	مقاله‌های غیرمشابه
	غیر از مقاله‌های داخلی		مقاله‌های داخلی
	عدم ارتباط به بخشش و خیانت		ه
	سال انتشار قبل از ۱۳۹۲		سال انتشار بین ۱۳۹۲ و جدیدتر
	منتشر شده در مجله‌های عمومی، فصل‌های کتاب، روزنامه‌ها، گزارش‌ها و سرمقاله‌ها		منتشر شده در مجله‌های علمی داوری شده یا کنفرانس‌ها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دکتری
	عدم دسترسی به متن کامل مقاله		در دسترس بودن متن کامل مقاله
	جامعه تحت مطالعه زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی نباشند		جامعه تحت مطالعه زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی باشند

جدول ۲

اطلاعات کلی پژوهش‌های تحت بررسی

Table 2
General Information about the Studies Reviewed

پژوهشگران و سال	عنوان پژوهش	نشریه	جامعه	تعداد نمونه	روش نمونه‌گیری	ابزار جمع‌آوری داده‌ها
Asvadi et al. (2022)	مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی متمرکز بر هیجان و زوج‌درمانی شناختی-رفتاری بر بخشش و صمیمیت زناشویی زنان مبتلا به خیانت شهر مشهد	تحقیقات سلامت جامعه	کلیه زنان خیانت دیده شهر مشهد	۴۵	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی (MOFS) (Fincham & Beach, 2007)
آقاجدی و همکاران (۱۳۹۷)	تأثیر «درمان ذهن‌آگاهی بخشش محور» و «درمان هیجان‌مدار» بر بخشش در زنان آسیب‌دیده از پیمان‌شکنی همسر	مدیریت ارتقای سلامت	کلیه زنان خیانت دیده شهر اصفهان	۴۵	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
ایزدی و همکاران (۱۴۰۱)	اثربخشی درمان مرور زندگی مبتنی بر بخشودگی بر افزایش رضایت زناشویی و بخشش زنان در مواجهه با خیانت زناشویی همسر	پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده	کلیه زنان خیانت دیده شهر سپاهان	۴	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی انرایت (Enright, 2012)
ایمانی‌زاد و همکاران (۱۴۰۰)	اثربخشی زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر بخشودگی و باورهای ارتباطی زوجین درگیر در پیمان‌شکنی زناشویی	علوم روان‌شناختی	زوج‌های در شرف طلاق به دلیل خیانت زناشویی مراجعه‌کننده به دادگستری شهر کرمانشاه	۲۴	در دسترس	پرسشنامه بخشودگی احتشام‌زاده و همکاران (۱۳۸۹)
دهقانی و اصلانی (۱۳۹۹)	مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی مبتنی بر مدل درمان جراحی دلبستگی با زوج‌درمانی یکپارچه نگر بر بخشش در زنان آسیب دیده از خیانت زناشویی	روانشناسی کاربردی	کلیه زنان خیانت دیده شهر بوشهر	۶۰	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
دهقانی و نیک‌نژادی (۱۴۰۱)	اثربخشی آموزش گروهی آنلاین تاب‌آوری بر میل به طلاق، بخشش، امیدواری و انعطاف‌پذیری شناختی در زنان دارای تجربه خیانت زناشویی	روانشناسی	کلیه زنان خیانت دیده شهر اصفهان	۳۰	هدفمند	پرسشنامه بخشش (FQ) مالت و همکاران (Mullet et al., 2003)

پژوهشگران و سال	عنوان پژوهش	نشریه	جامعه	تعداد نمونه	روش نمونه‌گیری	ابزار جمع‌آوری داده‌ها
رضاپور میر صالح و همکاران (۱۳۹۹)	اثربخشی درمان وجودی بر بخشش زناشویی و عملکرد خانواده در زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی	پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره	کلیه زنان خیانت دیده شهر مبد	۴	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی پولارد و همکاران (Pollard et al., 1998)
شعاع کاظمی (۱۳۹۸)	اثربخشی مداخله بین‌سیستمی بخشش بر بازسازی مجدد اعتماد زنان بعد از خیانت	مطالعات جنسیت و خانواده	کلیه زنان خیانت دیده شهر تهران	۲۰	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی (MOFS) فینچام و بک (Fincham & Beach, 2007)
عسگری و همکاران (۱۴۰۰)	مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی مبتنی بر پذیرش و تعهد و زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر بخشش زناشویی زنان آسیب‌دیده از روابط فرازناشویی	رویش روان‌شناسی	کلیه زنان خیانت دیده شهر گرگان	۴۵	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
عسگری و همکاران (۱۴۰۲)	اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر تنظیم شناختی هیجان و بخشش زناشویی زنان آسیب‌دیده از بی‌وفایی زناشویی	رویش روان‌شناسی	کلیه زنان خیانت دیده شهر گرگان	۳۰	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
علیایی و همکاران (۱۴۰۱)	تأثیر آموزش غنی‌سازی مبتنی بر کاربرد عملی مهارت‌های ارتباطی بر بخشش خیانت در زنان متقاضی طلاق شهر تهران	پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش	کلیه زنان خیانت دیده منطقه ۳ شهر تهران	۳۰	در دسترس	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
قلی‌پور فیروزجائی و همکاران (۱۴۰۲)	مقایسه اثربخشی درمان واقعیت درمانی و معنادرمانی بر بخشش و اعتماد زناشویی زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی متقاضی طلاق	علوم روان‌شناختی	کلیه زنان خیانت دیده متقاضی طلاق شهر بابل	۴۸	در دسترس	پرسشنامه بخشش زناشویی پولارد و همکاران (Pollard et al., 1998)
کارگر خرم‌آبادی و همکاران (۱۳۹۵)	اثربخشی مشاوره گروهی بخشش محور مبتنی بر دیدگاه اسلامی بر ترمیم رابطه زناشویی بعد از خیانت همسر	اخلاق پزشکی	کلیه زنان خیانت دیده شهر تهران	۳۰	در دسترس	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
گلشنی و قاصدی (۱۳۹۸)	اثربخشی شناخت درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی در زنان آسیب‌دیده از خیانت همسر بر تنظیم هیجانی،	روان‌شناسی اجتماعی	کلیه زنان خیانت دیده شهر تهران	۲۰	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)

پژوهشگران و سال	عنوان پژوهش	نشریه	جامعه	تعداد نمونه	روش نمونه‌گیری	ابزار جمع‌آوری داده‌ها
بخشش و صمیمت زناشویی						
محمدی و همکاران (۱۴۰۲)	مقایسه تأثیر شناخت‌درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی و درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر خشم و بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی	سلامت جامعه	کلیه زنان خیانت دیده شهر تبریز	۴۵	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
مومنی جاوید و شعاع کاظمی (۱۳۹۲)	اثربخشی مداخلات روان‌درمانی بر بخشش خیانت همسر در زنان متأهل شهر تهران در سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۹۰	پژوهش اجتماعی	کلیه زنان خیانت دیده شهر تهران	۱۶	هدفمند	پرسشنامه بخشش خیانت همسر مؤمنی جاوید و شعاع کاظمی (۱۳۹۲)
نجاری و همکاران (۱۴۰۲)	مقایسه اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و طرحواره‌درمانی بر بخشش در زنان بعد از خیانت همسر	علوم روان‌شناختی	کلیه زنان خیانت دیده شهر تهران	۶۰	در دسترس	پرسشنامه بخشش هارتلند (HFS) تامپسون و همکاران (Thompson et al., 2005)
هنرپروان (۱۳۹۳)	بررسی اثربخشی رویکرد پذیرش و تعهد بر بخشش و سازگاری زناشویی زنان آسیب‌دیده از خیانت همسر	زن و جامعه	کلیه زنان خیانت دیده شهر شیراز	۳۰	هدفمند	پرسشنامه بخشش زناشویی ری و همکاران (Rye et al., 2001)
هوشیان و همکاران (۱۴۰۱)	اثربخشی مداخلات معنوی-مذهبی بر عواطف، کینه‌توزی و بخشش در زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی و خیانت همسر	پژوهش در دین و سلامت	کلیه زنان خیانت دیده شهر بندرعباس	۲۸	در دسترس	پرسشنامه حالت‌های روان‌شناختی مثبت رجایی و همکاران (۱۳۹۰)

روش اجرا و تحلیل: برای تخمین تعداد مطالعاتی که ممکن است در فرایند جست‌وجو نادیده گرفته شده باشند، از روش N ایمن از خطا استفاده شد. برای بررسی ناهمگونی بین مطالعات وارد شده در فراتحلیل، آزمون آماری کوکران (Q) اجرا شد. همچنین، شاخص I^2 به منظور بررسی درجه ناهمگونی بین مطالعات محاسبه شد. این شاخص نشان می‌دهد چه درصدی از تغییرپذیری در اندازه اثرها ناشی از ناهمگونی واقعی بین مطالعات است. به منظور بررسی پایایی و ثبات نتایج، تحلیل حساسیت به

دو روش انجام شد: نخست، با حذف تدریجی هر یک از مطالعات و محاسبه مجدد اندازه اثر کلی و دوم، با طبقه‌بندی مطالعات بر اساس کیفیت روش‌شناختی (مطالعات با نمره کیفیت بالا در مقابل مطالعات با نمره کیفیت متوسط) که تفاوتی معنادار بین این زیرگروه‌ها مشاهده نشد. این تحلیل‌ها با استفاده از قابلیت‌های نرم‌افزار CMA-3 انجام شد و نتایج آن در بخش یافته‌های تکمیلی ارائه شده است.

یافته‌ها

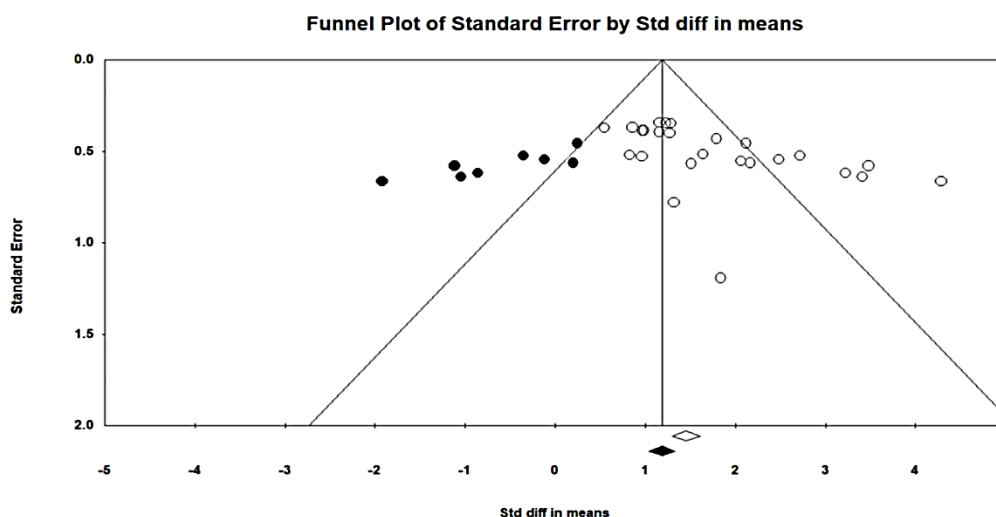
یکی از جنبه‌های کلیدی در فرایند انجام فراتحلیل بررسی سوگیری انتشار است. سوگیری انتشار به این معناست که یک فراتحلیل ممکن است نتواند تمامی پژوهش‌های مرتبط با موضوع تحت بررسی را پوشش دهد، زیرا برخی از مطالعات به دلایل مختلف ممکن است منتشر نشده باشند یا در پایگاه‌های داده معتبر نمایه‌سازی نشده باشند. یکی از متداول‌ترین روش‌ها برای تشخیص این نوع سوگیری استفاده از یک نمودار پراکنندگی دو بُعدی موسوم به نمودار قیفی است. در این نمودار، اندازه اثر محاسبه شده برای هر مطالعه در مقابل حجم نمونه آن مطالعه ترسیم می‌شود.

محاسبه اندازه اثر در این فراتحلیل به صورت جامع و نظام‌مند انجام شد. برای متغیرهای پیوسته از تفاوت استاندارد شده میانگین‌ها (SMD) با فرمول Hedges' g و فاصله اطمینان ۹۵ درصد استفاده شد. در رابطه با مطالعات چندگروهی، اندازه اثر برای هر جفت مقایسه به صورت مجزا محاسبه و سپس با روش‌های ترکیب اثرات چندگانه در نرم‌افزار CMA-3 تلفیق شد. در تمامی محاسبات، واریانس و خطای استاندارد هر اندازه اثر محاسبه و در تحلیل‌ها لحاظ شد. در مواردی که مطالعات آماره‌های لازم را گزارش نکرده بودند، از روش‌های برآورد مبتنی بر آماره‌های دیگر (مانند مقادیر t ، F یا p -value) استفاده شد تا دقت و جامعیت تحلیل‌ها حفظ شود.

شکل ۲

نمودار قیفی / این پژوهش

Figure 2
Funnel Diagram of This Research

از این رو، برای ارزیابی و تعدیل سوگیری انتشار از روش اصلاح و برازش دوال توئیدی استفاده می‌شود. **جدول ۳** نتایج روش اصلاح و برازش دوال و توئیدی را نشان می‌دهد.

شکل ۲ در پاسخ به پرسش شماره ۱ (بررسی سوگیری انتشار) ارائه شده است. با توجه به **شکل ۲**، چند سوگیری انتشار در مطالعات وجود دارد که بیانگر عدم انتشار یا عدم دسترسی به برخی از مطالعات است؛

جدول ۳

نتایج اصلاح و برازش دووال و توئییدی

Table 3
Results of the Doval and Tweedie Correction and Fitting

مقدار Q		اثر تصادفی		اثر ثابت		تخمین نقطه‌ای	
مطالعات مورد نیاز:	حد بالا	حد پایین	تخمین نقطه‌ای	حد بالا	حد پایین		
۸							
۸۷/۱۴	۱/۸۷	۱/۳۲	۱/۶۰	۱/۶۱	۱/۲۹	۱/۴۵	ارزش مشاهده شده
۱۸۰/۷۴	۱/۵۳	۰/۸۸	۱/۲۱	۱/۳۲	۱/۰۳	۱/۱۸	ارزش تعدیل شده

خطای روزنتال (۲۹۰۸ مطالعه) که بسیار فراتر از معیار استاندارد $K+10$ است، از اعتبار آماری کافی برخوردار است. علاوه بر این، آزمون N ایمن از خطای روزنتال تعداد مطالعات گمشده (با اثر میانگین صفر) را محاسبه و مشخص می‌کند باید به تحلیل‌ها اضافه شوند تا عدم معناداری آماری برای اثر کلی حاصل شود. **جدول ۴** نتایج آزمون N ایمن از خطا را در این پژوهش ارائه می‌دهد.

جدول ۳ در ادامه پاسخ به پرسش شماره ۱ (بررسی سوگیری انتشار) آورده شده است. بر اساس داده‌های موجود در **جدول ۳**، لازم است هشت مطالعه دیگر انجام شوند تا این پژوهش و فرا تحلیل کامل و بدون نقص باشد. این هشت مطالعه می‌توانند ارزش مشاهده شده $1/45$ را به مقدار تعدیل شده $1/18$ در مدل اثرات ثابت و همچنین، ارزش مشاهده شده $1/60$ را به مقدار تعدیل شده $1/21$ در مدل اثرات تصادفی کاهش دهند. اما نتایج حاضر با توجه به مقدار بسیار زیاد آزمون N ایمن از

جدول ۴

نتایج آزمون N ایمن از خطا (تعداد ناکامل بی خطر) کلاسیک

Table 4
Results of the Classic Fail-Safe N Test (Incomplete Safe Number)

۱۹/۰۸	مقدار Z برای مطالعات مشاهده شده
۰/۰۰	مقدار p برای مطالعات مشاهده شده
۰/۰۵	آلفا
۲	باقی مانده (دنباله)
۱/۹۵	Z برای آلفا
۳۱	تعداد مطالعات مشاهده شده
۲۹۰۸	تعداد مطالعات گمشده‌ای که مقدار p را به آلفا می‌رسانند.

زناشویی افزود تا به یک اندازه اثر کلی نامعناد آماری بینجامد و آلفا بیشتر از $0/05$ شود. با توجه به زیاد بودن این تعداد، می‌توان گفت اندازه اثر کلی قابل اعتماد است. همچنین، برای بررسی همگنی مطالعات از آزمون کوکران (Q) استفاده شده است که نتیجه آن نشان داد آماره Q در

جدول ۴ به منظور ادامه پاسخ به پرسش شماره ۱ (ارزیابی قابلیت اعتماد اندازه اثر) ارائه شده است. با توجه به داده‌های این جدول، باید تعداد 2908 مطالعه گمشده (با میانگین اثر صفر) به فرا تحلیل مداخلات روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت

سطح ۰/۰۵ معنادار است ($Q=۸۷/۱۴$ و $df=۳۰$). بنابراین، فرض مبتنی بر همگنی مطالعات رد و نتیجه گرفته می‌شود گروه مطالعات تحت بررسی ناهمگن است. همچنین، شاخص I^2 نشان می‌دهد ۶۵/۵۷ درصد از تغییرات کل مطالعات به دلیل ناهمگنی گروه مطالعات است.

در ادامه، فراوانی، درصد فراوانی، اندازه اثر و سطح معناداری متغیرهای حاصل از مطالعات پیشین در **جدول**

جدول ۵

اندازه اثر مداخلات روان‌شناختی بر بخشش

Table 5
Effect Size of Psychological Interventions on Forgiveness

متغیر مستقل	متغیر وابسته	فراوانی	درصد فراوانی	اندازه اثر	خطای معیار	حد پایین	حد بالا	مقدار Z	سطح معناداری (p-value)
درمان هیجان‌مدار	بخشش	۶	۱۹/۳۵	۲/۰۸	۰/۴۹	۱/۱۱	۳/۰۶	۳/۹۵	۰/۰۰
درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد		۵	۱۶/۱۳	۱/۹۶	۰/۴۴	۱/۰۹	۲/۸۳	۴/۲۷	۰/۰۰
روان‌درمانی		۳	۹/۶۸	۱/۱۰	۰/۵۳	۰/۰۴	۲/۱۵	۲/۰۲	۰/۰۶
شناخت‌درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی		۲	۶/۴۵	۱/۸۸	۰/۴۸	۰/۹۲	۲/۸۳	۳/۹۱	۰/۰۰
درمان بین‌سیستمی		۲	۶/۴۵	۲/۱۱	۰/۵۵	۱/۰۲	۳/۲۰	۳/۷۸	۰/۰۰
درمان جراحی دلبستگی		۱	۳/۲۳	۱/۲۸	۰/۳۴	۰/۶۰	۱/۹۶	۳/۶۹	۰/۰۰
درمان یکپارچه‌نگر		۱	۳/۲۳	۱/۲۳	۰/۳۴	۰/۵۵	۱/۹۰	۳/۵۷	۰/۰۰
آموزش گروهی آنلاین تاب‌آوری		۱	۳/۲۳	۰/۵۴	۰/۳۷	-۰/۱۸	۱/۲۷	۱/۴۶	۰/۱۳
درمان وجودی		۱	۳/۲۳	۱/۳۱	۰/۷۸	-۰/۲۱	۲/۸۴	۱/۶۹	۰/۰۹
طرحواره‌درمانی		۱	۳/۲۳	۱/۱۶	۰/۳۴	۰/۴۹	۱/۸۳	۳/۳۹	۰/۰۰
شناختی-رفتاری		۱	۳/۲۳	۱/۱۵	۰/۳۹	۰/۳۸	۱/۹۲	۲/۹۲	۰/۰۰
آموزش غنی‌سازی مبتنی بر کاربرد عملی مهارت‌های ارتباطی		۱	۳/۲۳	۰/۹۸	۰/۳۸	۰/۲۲	۱/۷۴	۲/۵۵	۰/۰۱
واقعیت‌درمانی		۱	۳/۲۳	۰/۸۶	۰/۳۷	۰/۱۳	۱/۵۸	۲/۳۲	۰/۰۲
معنادرمانی		۱	۳/۲۳	۰/۸۶	۰/۳۷	۰/۱۳	۱/۵۸	۲/۳۲	۰/۰۲
مداخلات معنوی-مذهبی		۱	۳/۲۳	۲/۷۱	۰/۵۲	۱/۶۸	۳/۷۴	۵/۱۸	۰/۰۰
مشاوره گروهی بخشش‌محور مبتنی بر دیدگاه اسلامی		۱	۳/۲۳	۴/۲۸	۰/۶۶	۲/۹۸	۵/۵۸	۶/۴۶	۰/۰۰
درمان مرور زندگی		۱	۳/۲۳	۱/۸۳	۱/۱۹	-۰/۴۹	۴/۱۷	۱/۵۴	۰/۱۲
درمان ذهن‌آگاهی		۱	۳/۲۳	۰/۹۷	۰/۳۸	۰/۲۱	۱/۷۲	۲/۵۱	۰/۰۱

۵ طبقه‌بندی و ارائه شده است. در **جدول ۵**، اثربخشی ۱۸ مداخله روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی (متغیر وابسته) در پژوهش‌های پیشین بررسی شده است. از میان این مداخلات، به ترتیب درمان هیجان‌مدار، درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، روان‌درمانی، شناخت‌درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی و درمان بین‌سیستمی در مطالعات پیشین دارای بیشترین فراوانی هستند.

جدول ۵ در پاسخ به پرسش شماره ۲ (مقایسه اثربخشی مداخلات) تنظیم شده است. با توجه به آنچه در این جدول آمده است، اندازه اثر و Z محاسبه شده برای همه مداخلات روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی، به جز مداخلات

جدول ۶

اندازه اثر کلی مطالعات بر اساس مدل ثابت و تصادفی

Table 6
Overall Effect Size of Studies based on Fixed and Random Models

متغیر	اندازه اثر و سطح اطمینان ۹۵ درصد					آزمون معناداری (دو دامنه)	
	مدل	تعداد تکرار	اندازه اثر	خطای معیار	حد پایین	حد بالا	اندازه Z و اندازه p
ثابت		۳۱	۱/۴۵	۰/۰۸	۱/۲۹	۱/۶۱	اندازه Z ۱۸/۱۷ و اندازه p ۰/۰۰
تصادفی		۳۱	۱/۶۰	۰/۱۴	۱/۳۲	۱/۸۷	اندازه Z ۱۱/۴۱ و اندازه p ۰/۰۰

جدول ۶ در پاسخ به پرسش شماره ۳ (تعیین اندازه اثر کلی) ارائه شده است. این جدول نشان می‌دهد مقدار Z در مدل ثابت برابر ۱۸/۱۷ و در مدل تصادفی نیز برابر ۱۱/۴۱ و معنادار است ($p < ۰/۰۵$). در مدل ثابت، اندازه اثر کلی برابر ۱/۴۵ و در مدل تصادفی، برابر ۱/۶۰ است؛ از این رو، اندازه اثر کلی برای همه مطالعات در هر دو مدل زیاد است (دلاور، ۱۳۹۴).

بحث

پژوهش حاضر با استفاده از روش فراتحلیل و با هدف بررسی نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه مداخلات روان‌شناختی بر بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی انجام شده است. برای ارزیابی داده‌ها و محاسبه اندازه اثر، ابتدا پیش‌فرض‌های مربوط به آزمون فراتحلیل بررسی شدند. با استفاده از نمودار فانیل پلات، تعداد مطالعات مورد نیاز برای ایجاد تقارن در داده‌ها تعیین شد.

روان‌درمانی، آموزش گروهی آنلاین تاب‌آوری، درمان وجودی و درمان مرور زندگی (۱۴ مداخله از ۱۸ مداخله)، معنادار است ($p < ۰/۰۵$). همچنین، همه متغیرها دارای اندازه اثر مثبت بودند.

آزمون اصلاح برازش دووال و تویییدی در هر دو مدل اثرات ثابت و تصادفی نشان داد برای کاهش سوگیری، به افزودن هشت مطالعه به سمت چپ نمودار نیاز است. آزمون ناهمگونی نیز حاکی از معناداری ناهمگونی مطالعات بود ($p < ۰/۰۵$) که با ۹۵ درصد اطمینان فرض صفر رد شد. شاخص I^2 نیز نشان داد حدود ۶۵/۵۷ درصد از تغییرات کل مطالعات منتشرشده ناشی از ناهمگونی گروه نمونه است. نتایج آزمون N ایمن از خطا بیانگر این بود که مقدار Z معنادار است ($p < ۰/۰۵$) و مشخص شد که لازم است تعداد ۲۹۰۸ مطالعه به نمونه فراتحلیل اضافه شود تا اندازه اثر به آلفای برابر ۰/۰۵ کاهش یابد. نظر به بالابودن این عدد، می‌توان گفت اندازه اثر کلی حاصل‌شده برای مداخلات روان‌شناختی مرتبط با بخشش معتبر است.

اندازه اثر کلی در هر دو مدل اثرات ثابت و تصادفی معنادار بود ($p < ۰/۰۵$) و در هر دو مدل، این اندازه اثر در

حد بالا گزارش شد. این یافته‌ها به‌وضوح نشان می‌دهد مداخلات روان‌شناختی تحت بررسی در این پژوهش تأثیر مثبت و قابل ملاحظه‌ای بر بخشش داشته‌اند.

بخشش یکی از مهارت‌هایی است که در کاهش تعارضات زناشویی و پیشگیری از تشدید مشکلات مؤثر است. بر اساس متون روان‌درمانگری، بخشش به احیای روابط کمک می‌کند، تلخی و خشم را از بین می‌برد و به شفای جراحت‌های عاطفی درونی می‌انجامد (قلی‌پور فیروزجائی و همکاران، ۱۴۰۲). بنابراین، توجه به مفهوم بخشش و ارائه مداخلات لازم برای افزایش آن در زوجین آسیب‌دیده از خیانت و جلوگیری از پایان زندگی زناشویی بسیار حائز اهمیت است. مداخلات روان‌شناختی مختلفی برای تقویت توانایی بخشش وجود دارند. در ادامه، مداخلات روان‌شناختی با بالاترین تکرار مداخلات و اندازه اثر بررسی می‌شوند.

بر اساس نتایج این فراتحلیل، از میان مداخلات روان‌شناختی بر بخشش، درمان هیجان‌مدار دارای بیشترین تکرار در پژوهش‌های استفاده‌شده بود. درمان هیجان‌مدار یک رویکرد زوج‌درمانی است که بر اهمیت فرایندهای عاطفی تأکید می‌کند و هدف آن کمک به افراد برای دسترسی و تغییر احساسات خود و تسهیل درک عمیق‌تر از احساسات مربوط به خیانت است (Johnson, 2012). این رویکرد بر خیانت به عنوان آسیب و صدمه‌ای روانی به حس تعلق همسران تأکید می‌کند و چنین تصور می‌شود که بخشش در طی فرایند درمانی آسیب به حس وابستگی رخ می‌دهد (Peluso, 2007). درمان هیجان‌مدار می‌تواند به زنان کمک کند تا از چشم‌انداز احساسی پیچیده پس از خیانت عبور کنند و به آنها اجازه می‌دهد تا درد و خشم خود را ابراز کنند و در عین حال، تعامل همدلانه با شرکای خود را تشویق

می‌کند (Johnson, 2012). این فرایند، خودآگاهی و تنظیم عاطفی را ارتقا می‌دهد که برای بخشش بسیار مهم است (Greenberg, 2015). به طور کلی، این رویکرد نه فقط به پردازش آسیب‌های مرتبط با خیانت کمک می‌کند، بلکه پویایی رابطه را با توانمندسازی زوج‌ها برای بازسازی اعتماد افزایش می‌دهد (Zuccarini et al., 2013).

درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد نیز دارای تکرار بالایی در این فراتحلیل است. تکنیک‌های درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر اساس فنون شناختی و رفتاری هستند که هدف اصلی آنها ارتقای الگوهای رفتاری جدید و سالم در افراد از طریق سازه‌های کلیدی انعطاف‌پذیری روان‌شناختی است که تحت عنوان تماس با لحظه حال به طور کامل و پذیرش و ذهن‌آگاه‌بودن به عنوان یک انسان شریف تعریف می‌شود (نجاری و همکاران، ۱۴۰۲). این رویکرد به زنان کمک می‌کند تا درد عاطفی ناشی از خیانت را درک کنند و در عین حال، متعهد به اقداماتی باشند که باعث بهبودی و رشد شخصی می‌شوند. درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد می‌تواند فرایند بخشش را با کمک به افراد در تمایز بین افکارشان درباره خیانت و ارزش‌های واقعی‌شان تسهیل کند؛ بنابراین، آنها را قادر می‌کند تا به شیوه‌ای سازنده به جلو حرکت کنند.

یکی دیگر از رویکردهایی که دارای تکرار بیشتری در این پژوهش است، شناخت درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی است. شناخت درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی به عنوان حالت توجه برانگیخته و هدفمند به همراه پذیرش بدون قضاوت از تجربه‌های زمان حال تعریف می‌شود. شناخت درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی به گونه‌ای طراحی شده است که توجه به بدن، احساسات بدنی، افکار و هیجانات را افزایش می‌دهد (محمدی و همکاران، ۱۴۰۲). این

دینی ایجاد می‌کند. در این فضا، اعضا نه فقط از جانب درمانگر، بلکه از سوی یک جامعه کوچک ارزشی نیز برای گذشت تشویق و حمایت می‌شوند. بنابراین، قدرت این مداخله از هم‌نوایی سه عنصر بازسازی شناختی-معنایی مبتنی بر متون دینی، حمایت اجتماعی-هویتی در گروه همگن، و تسهیل یک رفتار فضیلت‌محور (بخشش) در قالب یک تکلیف دینی نشئت می‌گیرد که در مجموع، مسیر دشوار بخشش را برای فرد هموار و معنادار می‌کند.

مداخلات معنوی-مذهبی نیز به عنوان یکی از قدرتمندترین مداخلات در این فراتحلیل ظاهر شدند. این اثربخشی برجسته را می‌توان در توانایی ذاتی معنویت برای پاسخ‌گویی به عمیق‌ترین نیازهای هستی‌شناختی فرد آسیب‌دیده تبیین کرد. همان‌طور که کریدلر، اشاره کرده است، خیانت از سوی نزدیک‌ترین حامی، بنیان‌های اعتماد و امنیت وجودی فرد را متلاشی می‌کند (Kreidler, 1995). در این بحران، مداخلات معنوی-مذهبی با فراهم‌آوردن یک چارچوب تبیینی کل‌نگر و آرامش‌بخش وارد عمل می‌شوند. این چارچوب ابتدا با ارجاع رنج به یک نظام کیهانی معنادار (مانند آزمایش الهی، بخشی از سرنوشت) از بار قضاوت شخصی و احساس قربانی‌بودن مطلق می‌کاهد. سپس، با تقویت این باور که فرد در پیشگاه نیروی برتر حمایتگری (خداوند) دیده می‌شود و تنها نیست، حس امنیت ازدست‌رفته را در سطحی متعالی باز می‌گرداند (هوشیان و همکاران، ۱۴۰۱). این احساس حضورداشت الهی منبعی بی‌پایان برای امید، تاب‌آوری و قوت قلب فراهم می‌آورد. مهم‌تر آنکه، معنویت معمولاً شامل تمرین‌هایی منظم مانند دعا، نیایش، مراقبه یا توکل است که به‌خودی‌خود به تنظیم هیجانات منفی، مانند خشم و اندوه منجر می‌شوند و فضای درونی را برای پذیرش و بخشش آماده می‌کنند (سلیمی و همکاران، ۱۳۹۸). در نهایت،

رویکرد به زنان کمک می‌کند تا احساسات پیچیده مربوط به خیانت را بشناسند و با آنها مقابله کنند، مانند عصبانیت، صدمه و غم و اندوه؛ و در نتیجه، درک دلسوزانه از تجربیات خود را تقویت می‌کنند. این رویکرد می‌تواند به کاهش قابل ملاحظه در پریشانی عاطفی مرتبط با آسیب‌های رابطه‌ای منجر شود، در حالی که ظرفیت فرد برای همدلی و بخشش را افزایش می‌دهد. در نتیجه، شناخت درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی از طریق توسعه مهارت‌های تمرکز حواس، شرکت‌کنندگان را برای اصلاح الگوهای فکری منفی مرتبط با خیانت و حرکت به سمت موضعی بخشنده‌تر مجهز می‌کند و در نهایت، به‌زیستی روان‌شناختی و شفای بین‌فردی را ارتقا می‌دهد.

مشاوره گروهی بخشش‌محور مبتنی بر دیدگاه اسلامی که در این فراتحلیل یکی از مداخلات با بیشترین اندازه اثر شناسایی شد، فرایند بخشش را در یک چارچوب نظام‌مند اخلاقی-عملی قرار می‌دهد. این رویکرد فراتر از تکنیک‌های روان‌شناختی مرسوم عمل می‌کند و با بازتعریف معنایی رنج ناشی از خیانت، آن را از یک شکست شخصی به آزمونی الهی و فرصتی برای تقرب و رشد معنوی تبدیل می‌کند (کارگر خرم‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۵). در این مداخله، شناخت خود و محدودیت‌های فرد خاطی صرفاً یک بینش شناختی نیست، بلکه از طریق مفاهیم دینی عمیقی مانند «عفو به مثابه تقوای الهی»، «پاداش اخروی صابران» و «تسلیم در برابر قضای خدا» هدایت می‌شود. این مفاهیم به فرد توجیهی فرا بشری و متعالی برای بخشش ارائه می‌دهند که از توجیهات زمینی قوی‌تر است. علاوه بر این، فضای گروهی همدل متشکل از افراد هم‌کیش و هم‌تجربه احساس شرم، انزوا و قضاوت را به حداقل می‌رساند و هویت جمعی جدیدی مبتنی بر ارزش‌های تاب‌آورانه

بسیاری از نظام‌های معنوی، بخشش را نه یک انتخاب، که یک فضیلت و گاه یک تکلیف می‌دانند. بنابراین، این مداخلات به فرد کمک می‌کنند تا از منطق تنگی حسابگری بین‌فردی (آیا او لیاقت بخشش دارد؟) فراتر رود و عمل بخشش را به عنوان گامی در مسیر کمال اخلاقی و قرب الهی بازتعریف کند. این ارتقای نگرش، بار هیجانی تصمیم به بخشش را کاهش می‌دهد و آن را ممکن‌تر می‌کند.

از دیگر مداخلات روان‌شناختی بر بخشش که تکرار و اندازه اثر زیادی در این فراتحلیل داشت، درمان بین‌سیستمی است. درمان بین‌سیستمی یک رویکرد یکپارچه است که بر تعامل بین فرایندهای روان‌شناختی فردی و پویایی رابطه متمرکز است. این روش درمانی بر درک سیستم‌های رابطه‌ای پیچیده درگیر در خیانت تأکید می‌کند و افراد را قادر می‌کند تا پاسخ‌های عاطفی خود را در چارچوبی وسیع‌تر از روابط بین‌فردی کشف کنند. درمان بین‌سیستمی به زنان کمک می‌کند تا تجربیات خود از خیانت را دوباره چارچوب بندی کنند و از طریق افزایش مهارت‌های ارتباطی و آگاهی عاطفی، رابطه زناشویی خود را ارتقا بخشند (Fife et al., 2007). در نهایت، درمان بین‌سیستمی محیطی ساختاریافته را فراهم می‌کند که در آن، زنان می‌توانند آسیب‌های روحی خود را در حالی که تاب‌آوری و آشتی را پرورش می‌دهند، بازسازی کنند.

بر اساس یافته‌های پژوهش، علاوه بر مداخلات روان‌شناختی بیان‌شده، مداخلات دیگری نیز بر بخشش اثرگذار هستند که عبارت‌اند از: درمان جراحی دلبستگی، درمان یکپارچه نگر، طرحواره‌درمانی، شناختی-رفتاری، آموزش غنی‌سازی مبتنی بر کاربرد عملی مهارت‌های ارتباطی، واقعیت‌درمانی، معنادرمانی و ذهن‌آگاهی.

اگرچه فراتحلیل می‌تواند به اصلاح عواملی مانند نمونه‌گیری و خطای اندازه‌گیری کمک کند و دقت بیشتری

نسبت به بررسی روایی فراهم آورد، این روش نیز با محدودیت‌هایی مواجه است. از مهم‌ترین محدودیت‌ها سوگیری در انتشار اطلاعات است. با وجود تلاش برای شناسایی دقیق مطالعات مرتبط، امکان نادیده‌گرفتن برخی از پژوهش‌ها وجود دارد. علاوه بر این، ممکن است برخی از مداخلات روان‌شناختی بر بخشش به دلایلی مانند عدم شناسایی یا نداشتن معیارهای ورود به فراتحلیل، مطالعه نشده باشند که این امر نیز می‌تواند به عنوان یک محدودیت در این پژوهش محسوب شود. پیشنهاد می‌شود فراتحلیل یادشده در زوجین دارای تعارضات زناشویی نیز اعمال شود و پژوهشگران با مرور سیستماتیک مداخلات روان‌شناختی در سه دسته از مطالعات کمی، کیفی و ترکیبی، بینشی جامع‌تر درباره مداخلات روان‌شناختی بر بخشش ارائه دهند.

ملاحظات اخلاقی

با اینکه مقاله حاضر از نوع فراتحلیل است و نمونه انسانی و حیوانی ندارد، در تدوین آن ملاحظات اخلاقی و امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات علمی رعایت شده است.

سپاس‌گزاری و حمایت مالی

با سپاس از همه پژوهشگران در حوزه روان‌شناسی، گفتنی است، این مطالعه بدون هر گونه حمایت مالی انجام شده است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، در این مقاله تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

- آرمین، ذ. ا.، فخری، م. ک.، و حسن زاده، ر. (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش غنی‌سازی روابط زوجین بر اساس مدل انریچ بر خوش‌بینی، دلزدگی زناشویی و نگرش به خیانت در زوجین خیانت‌دیده. *مطالعات ناتوانی*، ۱۱(۵)، ۱-۷. <http://dx.doi.org/10.29252/mejds.0.0.205>
- آقاگدی، پ.، گل‌پرور، م.، و آقایی، ا. (۱۳۹۷). تأثیر «درمان ذهن‌آگاهی بخشش‌محور» و «درمان هیجان‌مدار» بر بخشش در زنان آسیب‌دیده از پیمان‌شکنی همسر. *مدیریت ارتقای سلامت*، ۷(۵)، ۵۴-۴۶. <http://jhpm.ir/article-1-935-fa.html>
- احتشام‌زاده، پ.، احدی، ح.، عنایتی، م. ا.، و حیدری، ع. (۱۳۸۹). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش بخشودگی بین‌فردی. *روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۶(۴)، ۴۵۵-۴۴۳. <http://ijpcp.iuims.ac.ir/article-1-1209-fa.html>
- ایزدی، ز. س.، رضایور میرصالح، ی.، و چوب‌فروش زاده، ا. (۱۴۰۱). اثربخشی درمان مرور زندگی مبتنی بر بخشودگی بر افزایش رضایت زناشویی و بخشش زنان در مواجهه با خیانت زناشویی همسر. *پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده*، ۱۰(۱)، ۸۱-۱۰۲. <https://doi.org/10.22034/pzk.2022.6747>
- ایمانی‌زاد، ا.، گل‌محمدیان، م.، مرادی، ا.، و گودرزی، م. (۱۴۰۰). اثربخشی زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر بخشودگی و باورهای ارتباطی زوجین درگیر در پیمان‌شکنی زناشویی. *علوم روان‌شناختی*، ۲۰(۱۰۰)، ۶۵۳-۶۶۵. <http://psychologicalscience.ir/article-1-966-fa.html>
- دلاور، ع. (۱۳۹۴). روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. نشر روان.
- دهقانی، ط.، و نیک‌نژادی، ف. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش گروهی آنلاین تاب‌آوری بر میل به طلاق، بخشش، امیدواری و انعطاف‌پذیری شناختی در زنان دارای تجربه خیانت زناشویی. *رویش روان‌شناسی*، ۱۱(۱۰)، ۱۶۰-۱۴۹. <https://frooyesh.ir/article-1-4041-fa.html>
- دهقانی، م.، و اصلانی، خ. (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی مبتنی بر مدل درمان جراحی دلبستگی با زوج‌درمانی یکپارچه‌نگر بر بخشش در زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی. *روان‌شناسی کاربردی*، ۱۴(۲)، ۱۴۷-۱۷۱. <https://doi.org/10.52547/apsy.14.2.147>
- رجایی، ع.، خوی‌نژاد، ر.، و نسایی، و. (۱۳۹۰). *پرسشنامه حالت‌های روان‌شناختی مثبت (PPS)*. آزمون یار پویا.
- رضایور میرصالح، ی.، آریانپور، ح.، امینی، ر.، و فلاح، ط. (۱۳۹۹). اثربخشی درمان وجودی بر بخشش زناشویی و عملکرد خانواده در زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی. *پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره*، ۱۰(۲)، ۱۰۵-۱۲۲.
- <https://doi.org/10.22067/tpccp.2021.36339.0>
- روشنائی، م. ر.، محقق، ح.، حسینی، ح.، و یارمحمدی اصل، م. (۱۴۰۰). مقایسه تعارض زناشویی در زوجین نابارور، بارور شده با لقاح مصنوعی و بارور طبیعی. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۶(۲)، ۲۴۱-۲۷۳. <https://www.magiran.com/paper/2489318>
- سلیمی، ه.، جاودان، م.، زارعی، ا.، و نجارپوریان، س. (۱۳۹۸). نقش باورهای معنوی-مذهبی همسان زوج در کاهش نارضایتی زناشویی با میانجی‌گری رابطه سازنده، عشق و تعهد. *سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، ۳(۵)، ۷-۱.
- https://www.islamiilife.com/article_189254.html
- شریفی ساعی، م. ح. (۱۴۰۲). *پیامدهای خیانت زناشویی در ایران؛ مطالعه فراترکیب*. پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۲، ۱۶۵-۲۰۴. <https://doi.org/10.22084/csr.2023.26768.2148>

فروزانفر، آ.، و صیادی، م. (۱۳۹۸). فراتحلیل اثربخشی زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر کاهش مشکلات زناشویی. *ارمغان دانش*، ۲۴(۱)، ۹۷-۱۰۹.

<http://dx.doi.org/10.52547/armaghanj.24.1.97>

قلی‌پور فیروزجائی، م.، دوکانه ای فرد، ف.، و جهانگیر، پ. (۱۴۰۲). مقایسه اثربخشی درمان واقعیت‌درمانی و معنادرمانی بر بخشش و اعتماد زناشویی زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی متقاضی طلاق. *علوم روان‌شناختی*، ۲۲، ۷۹۱-۸۰۸.

<http://dx.doi.org/10.52547/JPS.22.124.791>

کارگر خرم‌آبادی، ح.، خدابخش، م. ر.، و کیانی، ف. (۱۳۹۵). اثربخشی مشاوره گروهی بخشش‌محور مبتنی بر دیدگاه اسلامی بر ترمیم رابطه زناشویی بعد از خیانت همسر. *اخلاق پزشکی*، ۱۰، ۳۶-۲۹.

<https://doi.org/10.22037/mej.v10i38.15734>

گلشنی، غ.، و قاصدی، م. (۱۳۹۸). اثربخشی شناخت درمانی مبتنی بر ذهن‌آگاهی در زنان آسیب‌دیده از خیانت همسر بر تنظیم هیجانی، بخشش و صمیمت زناشویی. *روانشناسی اجتماعی*، ۱۳(۵۲)، ۵۰-۴۱.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1759386>

محقق، ح.، و روشنائی، م. ر. (۱۴۰۱). تأثیر زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر اختلال استرس پس از آسیب ناشی از خیانت زناشویی. *تحقیقات علوم رفتاری*، ۲۰(۲)، ۳۰۵-۳۱۶.

<http://dx.doi.org/10.52547/rbs.20.2.305>

محقق، ح.، روشنائی، م. ر.، یارمحمدی واصل، ش.، و حسینی، ح. (۱۴۰۳). مقایسه تعهد زناشویی در زوجین نابارور، بارور شده با لقاح مصنوعی و بارور طبیعی. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۹(۲)، ۲۲۱-۱۷۹.

<https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2034028.1361>

محمدی، س.، آزموده، م.، شالچی، ب.، و مصرآبادی، ج. (۱۴۰۲). مقایسه تأثیر شناخت‌درمانی مبتنی بر

شعاع کاظمی، م. ا. (۱۳۹۸). اثربخشی مداخله بین‌سیستمی بخشش بر بازسازی مجدد اعتماد زنان بعد از خیانت. *مطالعات جنسیت و خانواده*، ۷(۱)، ۷۹-۱۰۵.

https://www.jgfs.ir/article_106287.html

عباس‌پور، ذ. ا.، احمدی نورالدین وند، ش.، و شیرالی نیا، خ. (۱۴۰۳). بررسی تجربه زیسته زنان متقاضی طلاق از دخالت‌های خانواده همسر. *روانشناسی خانواده*، ۱۱(۱)، ۳۵-۴۷.

<https://doi.org/10.22034/ijfp.2024.2033225.1330>

عسگری، آ.، عزیزی ضیابری، ل. س.، اسدی، ج.، و حسینی، ع. (۱۴۰۰). مقایسه اثربخشی زوج‌درمانی مبتنی بر پذیرش و تعهد و زوج‌درمانی هیجان‌مدار بر بخشش زناشویی زنان آسیب‌دیده از روابط فراقناشویی. *رویش روان‌شناسی*، ۱۰(۱۲)، ۲۱۵-۲۲۶.

<https://frooyesh.ir/article-1-3193-fa.html>

عسگری، آ.، عزیزی ضیابری، ل. س.، اسدی، ج.، و حسینی، ع. (۱۴۰۲). اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر تنظیم شناختی هیجان و بخشش زناشویی زنان آسیب‌دیده از بی‌وفایی زناشویی. *رویش روان‌شناسی*، ۱۲(۳)، ۱۷۴-۱۶۵.

<https://frooyesh.ir/article-1-3995-fa.html>

علیایی، ز.، آوری، ن.، و همایون راد، ش. (۱۴۰۱). تأثیر آموزش غنی‌سازی مبتنی بر کاربرد عملی مهارت‌های ارتباطی بر بخشش خیانت در زنان متقاضی طلاق شهر تهران. *پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۵، ۲۲۲-۲۳۲.

<https://jonapte.ir/showpaper/8474351>

فرجی، ش.، آگاه هریس، م.، و شیبانی، ح. (۱۴۰۰). اثربخشی درمان شناختی-رفتاری بر طرحواره‌های ناسازگار در زنان با مشکلات زناشویی. *روان‌پرستاری*، ۹(۲)، ۴۰-۳۰.

<http://ijpn.ir/article-1-1689-fa.html>

آسیب‌دیده از خیانت همسر. زن و جامعه، ۵(۱۹)، ۱۳۵-۱۵۰.

https://jzv.j.marvdasht.iau.ir/article_645.html

هوشیان، ن.، مصباحی، س.، باقرزاده همایی، ن.، و صلح‌جو، ه. (۱۴۰۱). اثربخشی مداخلات معنوی-مذهبی بر عواطف، کینه‌توزی و بخشش در زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی و خیانت همسر. پژوهش در دین و سلامت، ۸(۱)، ۵۳-۶۴.

<https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i1.32862>

یعقوبی، ا.، و حسینی اصل نظری، م. (۱۳۹۲). پیش‌بینی شادی بر اساس بخشودگی، نوع‌دوستی و معنا در زندگی. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۳(۴)، ۱۵-۲۶.

https://www.socialpsychology.ir/article_122630.html?lang=fa

یعقوبی، ا.، مرادیانی، ف.، و روشنائی، م. ر. (۱۴۰۴). فرا تحلیل مداخلات آموزشی-روان‌شناختی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه. رویکردهای نوین آموزشی، ۲۰(۲)، ۳۵-۶۶.

<https://doi.org/10.22108/nea.2025.144435.2109>

References

- Abbaspour, Z., Ahmadi Nuredinvand, S., & Shirali Nia, K. (2024). Investigating the lived experience of women sought divorce from the interference of the spouse's family. *Iranian Journal of Family Psychology*, 11(1), 35-47.
<https://doi.org/10.22034/ijfp.2024.2033225.1330> [In Persian]
- Aghagedi, P., Golparvar, M., & Aghaei, A. (2018). The effect of "forgiveness based mindfulness therapy" and "emotionally focused therapy" on forgiveness of women who damaged by their husbands' infidelity. *Journal of Health Promotion Management*, 7(5), 46-54.
<http://jhpm.ir/article-1-935-fa.html> [In Persian]
- Aliayee, Z., Avari, N., & Homayoun Rad, Sh. (2014). The effect of enrichment training based on practical application of communication skills on forgiveness of infidelity in women seeking

ذهن‌آگاهی و درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر خشم و بخشش زنان آسیب‌دیده از خیانت زناشویی. سلامت جامعه، ۱۷(۴)، ۱۵-۲۶.

https://chj.rums.ac.ir/article_194453.html

مرسلی، ز.، موتابی، ف.، و صادقی، م. س. (۱۳۹۷). تجربه بخشودگی در زنان دچار خیانت زناشویی. علوم روان‌شناختی، ۱۷(۷۰)، ۶۹۴-۷۸۳.

<https://psychologicalscience.ir/article-1-279-fa.html>

مقیم، س.، مرادی، ا.، سیدالشهدایی، س. ا.، و احمدیان، ح. (۱۴۰۱). تدوین مدل علی تعهد زناشویی بر اساس بخشودگی و تمایزیافتگی با میانجیگری صمیمیت زناشویی و اثربخشی این مدل بر کیفیت روابط زناشویی. روانشناسی و روانپزشکی شناخت، ۹(۲)، ۱۵۹-۱۴۶.

<http://dx.doi.org/10.32598/shenakht.9.2.146>

مؤمنی جاوید، م.، و شعاع کاظمی، م. (۱۳۹۲). اثربخشی مداخلات روان‌درمانی بر بخشش خیانت همسر در زنان متأهل شهر تهران در سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۹۰. پژوهش اجتماعی، ۶(۳)، ۱۳۹-۱۵۵.

https://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/32413921806.pdf

میدانچی، ر. م.، یعقوبی، ا.، گودرزی، ک.، و کریمی، ج. (۱۳۹۹). بررسی تفاوت اثربخشی آموزش هیجان‌مدار و تئوری انتخاب بر رضایت زناشویی و دلزدگی زناشویی زوجین. خانواده‌پژوهی، ۱۶(۳)، ۳۷۷-۳۹۳.

https://jfr.sbu.ac.ir/article_97833.html?lang=fa

نجاری، ف.، نیکنام، م.، و دوکانه‌ای فرد، ف. (۱۴۰۲). مقایسه اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و طرحواره‌درمانی بر بخشش در زنان بعد از خیانت همسر. علوم روان‌شناختی، ۲۲، ۸۴۳-۸۲۷.

<http://dx.doi.org/10.52547/JPS.22.124.827>

هنرپروران، ن. (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی رویکرد پذیرش و تعهد (ACT) بر بخشش و سازگاری زناشویی زنان

- infidelity. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 11(10), 149-160.
<https://frooyesh.ir/article-1-4041-fa.html> [In Persian]
- Delavar, A. (2015). *Research methodology in psychology and educational sciences*. Ravan. [In Persian]
- Ehteshamzadeh, P., Ahadi, H., Enayati, M. S., & Heidari, A. (2011). Construct and validation of a scale for measuring interpersonal forgiveness. *Psychiatry and Clinical Psychology*, 16(4), 443-455. <http://ijpcp.iums.ac.ir/article-1-1209-fa.html> [In Persian]
- Enright, R. D. (2012). *The forgiving life: A pathway to overcoming resentment and creating a legacy of love*. American Psychological Association.
- Faraji, S., Agahheris, M., & Sheybani, H. (2021). The effectiveness of acceptance and commitment education on cognitive avoidance and marital satisfaction of women with marital problems. *Social Cognition*, 9(2), 119-134. <http://ijpn.ir/article-1-1689-fa.html> [In Persian]
- Fatehizade, M., Rahimi, A., & Yousefi, Z. (2016). The lived experiences of Iranian women, injured from their husbands' infidelity. *Moderns Applied Science*, 10(4), 70-75. <https://doi.org/10.5539/mas.v10n4p70>
- Fife, S. T., Weeks, G. R., & Gambescia, N. (2007). The intersystems approach to treating infidelity. In *Infidelity* (pp. 71-97). Routledge.
- Fincham, F., & Beach, S. R. (2007). Forgiveness and marital quality: Precursor or consequence in well-established relationships?. *The Journal of Positive Psychology*, 2(4), 260-268. <https://doi.org/10.1080/17439760701552360>
- Forouzanfar, A., & Sayadi, M. (2019). Meta-analysis of the effectiveness of emotionally focused therapy on reducing marital problems. *Armaghane-danesh*, 24(1), 97-109. <http://dx.doi.org/10.52547/armaghanj.24.1.97> [In Persian]
- Gholipour Firozjaei, M., Dokaneifard, F., & Jahangir, P. (2023). Comparison of the effectiveness of reality therapy and logotherapy on the components on forgiveness and marital trust of women affected by marital infidelity seeking divorce. *Psychological Science*, 22, 791-808. <http://dx.doi.org/10.52547/JPS.22.124.791> [In Persian]
- Glass, S. P., & Wright, T. L. (1992). Justifications for extramarital relationships: The association divorce in Tehran. *New Advances in Psychology, Educational Sciences and Education*, 5, 222-232. <https://jonapte.ir/showpaper/8474351> [In Persian]
- Armin, Z., Fakhri, M., & Hasanzadeh, R. (2021). The effects of couple enrichment training on optimism, marital burnout, and attitude towards infidelity in infidel couples. *Journal of Disability Studies*, 11(5), 1-7. <http://dx.doi.org/10.29252/mejds.0.0.205> [In Persian]
- Asgari, A., Asadi, J., & Hosseinae, A. (2022). Comparison of the effectiveness of couple therapy based on acceptance and commitment and emotionally focused couple therapy on marital forgiveness of women affected by extramarital relationships. *Rooyesh-e-Ravanshenasi*, 10(12), 215-226. <https://frooyesh.ir/article-1-3193-fa.html> [In Persian]
- Asgari, A., Asadi, J., & Hosseinae, A. (2023). The effectiveness of acceptance and commitment therapy on cognitive emotion regulation and marital forgiveness of women affected by marital infidelity. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 12(3), 165-174. <https://frooyesh.ir/article-1-3995-fa.html> [In Persian]
- Asvadi, M., Bakhshipoor, A., & Razavi Tabadeghan, B. Z. (2022). Comparing the effectiveness of emotionally focused couple therapy and cognitive-behavioral couple therapy on forgiveness and marital intimacy of women affected by infidelity in Mashhad. *Community Health Research*, 11(4), 277-286. <http://dx.doi.org/10.18502/jchr.v11i4.11644>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Dehghani, M., & Aslani, K. (2020). Comparison of the effectiveness of attachment injury resolution model with integrative couple therapy on forgiveness among the injured women with marital infidelity. *Applied Psychology*, 14(2), 171-147. <https://doi.org/10.52547/apsy.14.2.147> [In Persian]
- Dehghani, T., & Niknejadi, F. (2022). The effectiveness of online resilience group training on the desire for divorce, forgiveness, hope and cognitive flexibility in women with marital

- marital satisfaction and forgiveness in the face of their husbands' marital infidelity. *The Islamic Journal of Women and The Family*, 10(1), 81-102. <https://doi.org/10.22034/pzk.2022.6747> [In Persian]
- Johnson, S. M. (2012). *The practice of emotionally focused couple therapy: Creating connection*. Routledge.
- Kargar Khorramabadi, H., Khodabakhsh, M., & Kiani, F. (2016). The effectiveness of forgiveness-oriented group counseling based on an Islamic perspective on repairing the marital relationship after a spouse's infidelity. *Medical Ethics*, 10, 29-36. <https://doi.org/10.22037/mej.v10i38.15734> [In Persian]
- Kreidler, M. C. (1995). Victims of family abuse: The need for spiritual healing. *Journal of Holistic Nursing*, 13(1), 30-36. <https://doi.org/10.1177/089801019501300105>
- Levine, S. B. (2010). What is sexual addiction?. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 36(3), 261-275. <https://doi.org/10.1080/00926231003719681>
- Lonergan, M., Brunet, A., Rivest-Beauregard, M., & Groleau, D. (2021). Is romantic partner betrayal a form of traumatic experience? A qualitative study. *Stress and Health*, 37(1), 19-31. <https://doi.org/10.1002/smi.2968>
- Maydanchi, R. M., Yaghoobi, A., Goodarzi, K., & Karimi, J. (2020). Comparing the effectiveness of training of emotionally-focused approach and choice theory on couple's marital satisfaction and burnout. *Journal of Family Research*, 16(3), 377-393. https://jfr.sbu.ac.ir/article_97833.html?lang=en [In Persian]
- Moghim, S., Moradi, O., Seyedshohadaei, S. A., & Ahmadian, H. (2022). Development of a causal model of marital commitment based on forgiveness and differentiation mediated by marital intimacy and the effectiveness of this model on the quality of marital relationships. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*, 9(2), 146-159. <http://dx.doi.org/10.32598/shenakht.9.2.146> [In Persian]
- Mohagheghi, H., & Roshanaei, M. R. (2022). The effect of emotionally focused couple therapy on post-traumatic stress disorder caused by marital between attitudes, behaviors, and gender. *Journal of sex Research*, 29(3), 361-387. <https://doi.org/10.1080/00224499209551654>
- Golshani, G., & Ghasedi, M. (2020). The effectiveness of mindfulness-based cognitive therapy on forgiveness, emotional regulation, and marital intimacy of women injured with infidelity. *Social Psychology*, 13(52), 41-50. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1759386> [In Persian]
- Gordon, K. C., Baucom, D. H., & Snyder, D. K. (2005). Treating couples recovering from infidelity: An integrative approach. *Journal of clinical psychology*, 61(11), 1393-1405. <https://doi.org/10.1002/jclp.20189>
- Greenberg, L. S. (2015). *Emotion-focused therapy: Coaching clients to work through their feelings* (2nd ed.). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14692-000>
- Greenberg, L., Warwar, S., & Malcolm, W. (2010). Emotion-focused couple therapy and the facilitation of forgiveness. *Marital and Family Therapy*, 36(1), 28-42. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2009.00185.x>
- Honarparvaran, N. (2014). The efficacy of acceptance and commitment therapy (act) on forgiveness and marital adjustment among women damaged by marital infidelity. *Woman and Society*, 5(19), 135-150. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_645.html [In Persian]
- Houshian, N., Mesbahi, S., Bagherzadeh-Homaei, N., & Solhjoui, H. (2022). The effectiveness of spiritual-religious interventions in emotions, resentment and forgiveness in women with experience of emotional abuse by the spouse. *Research on Religion and Health*, 8(1), 53-64. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i1.32862> [In Persian]
- Imanizad, A., Golmohammadian, M., Moradi, O., & Goodarzi, M. (2021). The effectiveness of emotion-oriented couple therapy on forgiveness and communication beliefs of couples involved in marital infidelity. *Psychological Science*, 20(100), 653-665. <http://psychologicalscience.ir/article-1-966-fa.html> [In Persian]
- Izadi, Z. S., Mirsaleh, Y. R., & Choubforoushadeh, A. (2022). The effectiveness of forgiveness-based life review therapy on increasing women's

- <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10591-017-9415-0>
- Peluso, P. R. (Ed.). (2007). *Infidelity: A practitioner's guide to working with couples in crisis*. Routledge.
- Peluso, P. R., & Spina, P. (2008). Understanding infidelity: Pitfalls and lessons for couples' counselors. *The Family Journal*, 16(4), 324-327. <https://doi.org/10.1177/1066480708323282>
- Pollard, M. W., Anderson, R. A., Anderson, W. T., & Jennings, G. (1998). The development of a family forgiveness scale. *Journal of Family Therapy*, 20(1), 95-109. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00070>
- Rezapour Mirsaleh, Y., Aryanpour, H., Amini, R., & Fallah, T. (2021). Effectiveness of existential therapy on marital forgiveness and family function of women affected by marital infidelity. *Research in Clinical Psychology and Counseling*, 10(2), 105-122. <https://doi.org/10.22067/tppcp.2021.36339.0> [In Persian]
- Rokach, A., & Chan, S. H. (2023). Love and infidelity: Causes and consequences. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(5), 3904. <https://doi.org/10.3390/ijerph20053904>
- Roshanaei, M. (2022). Prediction of attitudes towards infidelity based on identity and life satisfaction. *Iranian Journal of Educational Research*, 1(2), 38-55. <http://dx.doi.org/10.52547/ijer.1.2.38>
- Roshanaei, M. R., Mohagheghi, H., Hosseini, H., & Yarmohamadi Vassel, M. (2021). Comparison of marital conflict between infertile, fertilized by artificial insemination and naturally fertile couples. *Journal of Population Association of Iran*, 16(2), 241-273. <https://www.magiran.com/paper/2489318> [In Persian]
- Rye, M. S., Loiacono, D. M., Folck, C. D., Olszewski, B. T., Heim, T. A., & Madia, B. P. (2001). Evaluation of the psychometric properties of two forgiveness scales. *Current Psychology*, 20, 260-277. <https://doi.org/10.1007/s12144-001-1011-6>
- Salimi, H., Javdan, M., Zarei, E., & Najarpourian, S. (2019). The role of couples' similar spiritual-religious beliefs in reducing marital dissatisfaction with the mediating role of a infidelity. *Research in Behavioural Sciences*, 20(2), 305-316. <http://dx.doi.org/10.52547/rbs.20.2.305> [In Persian]
- Mohagheghi, H., Roshanaei, M. R., Yarmohamadi Vassel, S., & Hosseini, H. (2025). Comparison of marital commitment among infertile, fertilized with artificial insemination and natural fertility couples. *Journal of Population Association of Iran*, 19(2), 179-221. <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2034028.1361> [In Persian]
- Mohammadi, S., Azemoudeh, M., Shalchi, B., & Mesrabadi, J. (2024). Comparing the effect of mindfulness-based cognitive therapy and acceptance and commitment therapy on anger and forgiveness of women affected by marital infidelity. *Community Health Journal*, 17(4), 15-26. https://chj.rums.ac.ir/article_194453.html [In Persian]
- Momeni Javid, M., & ShoaKazemi, M. (2013). The effectiveness of psychotherapy interventions on forgiving spouses for infidelity in married women in Tehran in 2010-2011. *Social Research*, 6(3), 139-155. https://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/32413921806.pdf [In Persian]
- Morsali, Z., Mootabi, F., & Sadeghi, M. S. (2018). The experience of forgiveness in betrayed women. *Journal of Psychological Science*, 17, 683-694. <https://psychologicalscience.ir/article-1-279-fa.html> [In Persian]
- Mullet, E., Barros, J., Veronica Usai, L. F., Neto, F., & Riviere Shafighi, S. (2003). Religious involvement and the forgiving personality. *Journal of Personality*, 71(1), 1-19. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.t01-1-00003>
- Najari, F., Niknam, M., & Dokaneifard, F. (2023). Comparison of the efficacy of Acceptance and Commitment-based Therapy (ACT) and Schema Therapy on forgiveness in women after infidelity. *Journal of Psychological Science*, 22, 827-843. <http://dx.doi.org/10.52547/JPS.22.124.827> [In Persian]
- Parker, M. L., & Campbell, K. (2017). Infidelity and attachment: The moderating role of race/ethnicity. *Contemporary Family Therapy*, 39, 172-183.

- Vienna, Vol. 1 (pp. 131-149). Springer International Publishing.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-29424-7_13
- Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S., ..., & Roberts, D. E. (2005). Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *Journal of Personality*, 73(2), 313-360.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00311.x>
- Whisman, M. A., Dixon, A. E., & Johnson, B. (1997). Therapists' perspectives of couple problems and treatment issues in couple therapy. *Journal of Family Psychology*, 11(3), 361-366. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0893-3200.11.3.361>
- Yaghoobi, A., & Hoseiny-Asl-Nazarloo, M. (2014). Predicting of happiness based on meaning in life, altruism and forgiveness. *Social Psychology Research*, 3(4), 15-26
https://www.socialpsychology.ir/article_122630.html?lang=en [In Persian]
- Yaghoobi, A., Moradiani, F., & Roshanaei, M. R. (2025). Meta-analysis of educational-psychological interventions on academic enthusiasm of high school students. *New Educational Approaches*, 20(2), 35-66.
<https://doi.org/10.22108/nea.2025.144435.2109> [In Persian]
- Zuccarini, D., Johnson, S. M., Dagleish, T. L., & Makinen, J. A. (2013). Forgiveness and reconciliation in emotionally focused therapy for couples: The client change process and therapist interventions. *Journal of Marital and Family Therapy*, 39(2), 148-162.
<https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2012.00287.x>
- constructive relationship, love, and commitment. *Couples' Similar Spiritual-Religious Beliefs and Reducing Marital Dissatisfaction*, 3(5), 1-7
https://www.islamiilife.com/article_189254.html [In Persian]
- Sharifi Saei, M. H. (2023). Consequences of marital infidelity in iran; meta-synthesis study. *Bi-Quarterly of Contemporary Sociological Research*, 12, 165-204.
<https://doi.org/10.22084/csr.2023.26768.2148> [In Persian]
- Shoa Kazemi, M. (2019). The effectiveness of inter-systemic forgiveness intervention on rebuilding women's trust after husband's infidelity. *Gender and Family Studies*, 7(1), 79-105.
https://www.jgfs.ir/article_106287.html [In Persian]
- Shrout, M. R., & Weigel, D. J. (2020). Coping with infidelity: The moderating role of self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 154, 109631.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109631>
- Sodani, M., Gholammohammadi, H., Khojastehmehr, R., & Abbaspour, Z. (2019). An investigation into the effectiveness of Robert Enright Forgiveness Inventory (EFI) on the marital quality of women affected by infidelity. *Biomedical Research*, 30(4), 563-570.
<https://doi.org/10.35841/biomedicalresearch.30-19-172>
- Southwick, S. M., Lowther, B. T., & Graber, A. V. (2016). Relevance and application of logotherapy to enhance resilience to stress and trauma. In *Logotherapy and Existential Analysis: Proceedings of the Viktor Frankl Institute*

